

A dalt, La punta des Gorrinets i l'illa de Castaví. També es poden entreveure la seca de Castaví i es Gorrinets de Castaví. A baix, l'illa de Castaví vista des de llevant (fotos: Enric Ribes).

naturaleza el famoso puerto que llaman del *Espalmador*, por poder espalmar, y guarecerse en el con suficiencia, y seguridad qualquiera grande armada de galeras. Es la forma del Islote de una ala, ú hoz, y acompañan su Puerto dos Isletas con nombre del *Espalmador*, y *Gasta vino*. Con la Torre que ha mandado fabricar su Magestad en esta Isla, queda assegurado aquel sitio, y defendido de la invasion de los Moros, que le era tan frecuente. Es lugar muy comodo à los Nave-

gantes para hazer aguada; pues con poco que se cave en la arena, se encuentra agua muy buena, y copiosa para la provision de una armada» (*Resumpta* 1751: xxxvi).

b) Vicente Tofiño, 1784: «[...] de través con dicha punta [del S. de la torre del Espalmador] á la parte del O., distancia de 1½ cable, está otra isleta nombrada de Gastavi con arrecife al E., por cuyo canal, que tambien es de 4 brazas de fondo, es regular dirigirse al fondeadero del Espalmador. Aqui se deben amarrar á la parte del

E. de la isla con cabos á ella y fierros al E.» (Tofiño 1847: 195).

c) André Grasset de Saint-Sauveur, 1807: «Le mouillage d'Espalmador n'ayant que 4 brasses de fond, ne peut recevoir que de petits bâtiments. La pointe S. d'Espalmador a un récif au S. et à l'O. à la distance d'un câble et demi, il y a une petite île nommée Gastavi, qui a un récif à l'E. Dans ce canal où l'on passe pour gagner le mouillage d'Espalmador, la sonde donne 4 brasses. On doit se placer de manière à porter des amarres sur la côte orientale de l'île, et se tenir affourché à l'E.»¹ (Grasset 1807: 275).

d) Pascual Madoz, 1845-1850: «[...] de traves con dicha punta [del S. de la torre del Espalmador] á la parte del O., distancia de 1½ cable, está otra isleta nombrada de Gastavi, con arrecife al E.; por cuyo canal, que tambien es de 4 brazas de fondo, es regular dirigirse al fondeadero del Espalmador. Aqui se deben amarrar á la parte del E. de la isla con cabos á ella y fierros al E.»² (Madoz 1845-1850: 143).

e) Claessens de Jongte, 1858: «Muy cerca de la isla de Formentera, notó tambien la armada de los cristianos el puerto del *Espalmador*. Está así llamado por poder *espalmar* y guarecerse en él, con tanta seguridad como conveniencia, algunos buques. Este amparo está acompañado de dos isletas, *el Espalmador* y *el Gasta-vino*» (Claessens 1858: 48).

f) Arxiduc Lluís Salvador, 1868: «No gaire lluny, només una mica més cap al sud, apareix l'illa de Castaví, petita, pelada i rocosa, anomenada també illa de la Torreta»³ (Habsburgo-Lorena 1999: 336).

g) Arxiduc Lluís Salvador, 1885: «No lejos de esta y en la misma direccion, se encuentra la pequeña y peñascosa *Isla de la Torreta* y en la costa occidental de la del *Espalmador*, el puerto del mismo nombre, li-

1. Vet ací la traducció de la versió catalana, que ja canvia la grafia de l'illa: «La punta S. de s'Espalmador té un escull al S. i, a l'O., a la distància d'un cable i mig, hi ha una illeta anomenada Casteví, que té un escull a l'E. En aquest canal, per on es passa per guanyar l'ancoratge de s'Espalmador, la sonda dona 4 brases. Cal situar-se de manera que es puguin tirar les amarres sobre la costa oriental de l'illa i mantenir-se amarrat amb dues àncores a l'E.» (Grasset 2003: 117).

2. Com veim, el text de Pascual Madoz sembla copiat quasi literalment del de Tofiño.

3. Sens dubte ací l'arxiduc confon dues illes diferents, bé que són relativament prop una de l'altra.

mitado al O. por la *Punta de Guardiola*, cerca de la cual hay una torre que lleva igual denominación, y al SE. por la *Punta del Espalmador*, que es la que más avanza hacia el S., lindando por este lado con el estrecho de *Los Trocados*. Este puerto, seguro, aunque de escasa capacidad, se halla en parte defendido por una isleta llamada *de Gastavi*, pero solo pueden aprovecharse de él las embarcaciones de poco calado, á causa de no tener más que unas 4 brazas de fondo» (Habsburgo-Lorena 1886, II: 451).

h) *Derrotero*, 1966: «Al S. del frontón W. de la isla Espalmador y a 500 metros de distancia, se encuentra un *islote* de piedra, raso, de forma de tortuga, llamado *Gastabi*. Este islote viene a formar como un rompeolas de la boca del puerto El Espalmador, así como el *islote de la Alga*, también de roca, más pequeño, sucio y raso, viene a ser como malecón del citado puerto, que estrecha la boca» (*Derrotero* 1966: 46).

3. La documentació cartogràfica

A continuació, veurem en un quadre la seqüència cartogràfica del topònim Castaví, tal com apareix en diverses cartes nàutiques i en mapes, des del segle XVI fins a les primeries del XXI. Com que algunes cartes nàutiques han estat consultades mitjançant diverses obres cartogràfiques, per tal de simplificar-ne la citació, hem representat amb una lletra majúscula inicial algunes d'aquestes obres, les referències de les quals apareixen a l'apartat de bibliografia: A (Arxiu Històric d'Eivissa 2001), G (Gordillo 1981) i T (Tur de Montis 1984).

Joan Marí Cardona (1983: 464) també ha documentat la *Illeta de Castaví* el 1721, però com que la cita no és textual, ignoram si la grafia *Castaví* és fruit d'una regularització del canonge arxiver. I pel que fa a la seqüència cartogràfica, val la pena de remarcar que la forma amb *G*-inicial apareix fins a mitjan segle XX, bé que aleshores segurament ja devia ser en desús, substituïda per la variant amb *C*- inicial, que ja apareix a mitjan segle XIX. El canvi

Documentació cartogràfica del topònim <i>Castaví</i>			
	Illa de Castaví	Punta de Castaví	Altres topònims subordinats
1579, Rubián (G, T)	<i>guastavj</i>		
1765, García Martínez (G)	<i>I^a Gastavino</i>		
1765, Garma, ICC	<i>I.^a Gastavino</i>		
1782, Tomás López (T)	<i>Isla Gastavino</i>		
1786, Tofiño (A)	<i>I.^a Gastavi</i>		
1786, Tofiño (G)	<i>I. Gastavi</i>		
1786, Tofiño (T)	<i>I^a Gastavi</i>		
1850, Coello (G)	<i>Isla de Gastavi</i>		
1850 ca., Pié (Aguiló 1995)	<i>Isla de Castaví</i>	<i>Punta de Castaví</i>	
1851, Coello (A, T)	<i>I. de Gastavi</i>		
1900, Depósito Hidrogràfic (T)	<i>I^a Gastabi</i>		
1902, Chías-Ribera-Poch (A)	<i>I. de Gastavi</i>		
1959, SGE	<i>I. Gastabi</i>	<i>Punta Gastabi</i>	
1962, Francesc Masdeu (Joan 2006: 89)	<i>I. Castaví</i>		
1970, Vergnot	<i>I. Gastabi</i>		
1972, IHM	<i>I. Gastabi</i>		
1973, Cyp	<i>I. Gastabi</i>	<i>Punta Gastabi</i>	
1973, Barbero	<i>I. Gastaví</i>		
1978, SGE	<i>Isla Gastabi</i>	<i>Punta Gastabi</i>	
1979, Dimar	<i>Isla Castavi</i>	<i>Punta de Castavi</i>	
1986, IGN	<i>Illa de Castaví</i>	<i>Punta de Castaví</i>	
1988, IHM	<i>Isla Gastabi</i>	<i>Punta Gastabi</i>	
1989, Brandon	<i>I. Gastabi</i>	<i>Pta Gastabi</i>	
1989, Costa (p. 440-442)	<i>I. Castaví</i>	<i>P^a Castaví</i> <i>P^a Castavi</i>	
1989, Aguiló	<i>s'Illa de Casteví</i>	<i>sa Punta de Casteví</i>	<i>es Racó de Casteví, es Escuis de Casteví, es Gorrins de Casteví, sa Seca de Casteví, es Bosc de Casteví, ses Solanes de Casteví</i>
1990, Agfor	<i>Illa Castaví</i>	<i>Punta de Castavi</i>	
1992, MTB	<i>Illa de Casteví</i>	<i>Punta de Casteví</i>	<i>Racó de Casteví</i> <i>Bosc de Casteví</i> <i>Solanes de Casteví</i>
1995, Gr	<i>Illa de Casteví</i>		
1997, Planeta	<i>Illa de Casteví</i>	<i>Punta de Casteví</i>	<i>Esculls de Casteví</i> <i>Seca de Casteví</i>
2002, MN	<i>Illa de Casteví</i>	<i>Punta de Casteví</i>	
2005, MN	<i>Illa de Casteví</i> <i>Isla de Gastabi</i>	<i>Punta de Casteví</i>	

La zona de s'Espalmador coneguda com el bosc i les solanes de Castaví (foto: Enric Ribes).

abans (segons el mapa de Juan Alonso Rubián, com a mínim des de 1579) ja hi havia l'illa de Castaví, aleshores amb les variants *Guastaví* o *Gastaví*.

5. Una nova proposta etimològica, coherent amb la motivació

Allò que no semblava convincent de la proposta de Coromines, més que no l'etimologia (la creació del topònim a partir d'uns mots concrets i la seua evolució), era la motivació: quina relació semàntica hi podia haver entre *gastar vi* 'tirar a perdre vi' i el nom d'una illa i d'una zona de l'illa de s'Espalmador? Davant aquesta dificultat, Gordillo i Aguiló intenten cercar l'explicació en un antropònim. En el cas del primer, mai documentat, fins ara, a les Pitiüses. En el cas del segon, amb una presència posterior a l'existència del topònim, circumstància que impossibilita que el nom de lloc tengués l'origen en el nom de persona.

Però i la proposta de Coromines? No pot tenir alguna motivació real, que se'ns pot haver passat per alt? Provem de plantejar algunes hipòtesis etimològiques que tinguin en compte la motivació: se'ns n'ocorren dues de possibles, segons si el topònim neix a l'illa de Castaví o a l'illa de s'Espalmador, a la zona que rep també aquest nom. En el primer cas, hem de pensar que si una cosa caracteritza la zona és el perill que representa per a les embarcacions, de tal manera que si el verb *gastar* –o la seua variant arcaica *guastar*– forma part del topònim, potser és en el sentit de 'fer malbé', 'fer avortar'. Així, el nom de *Guastaví* o *Gastaví* faria referència al perill de naufragar-hi embarcacions, amb la destrossa consegüent de tota la càrrega. La segona hipòtesi ha de partir de les restes de l'assentament punicotardà, dels segles II-I aC, que hi ha a la badia de s'Alga, en part sobre les solanes i el bosc de Castaví, i en part sobre les feixes de s'Alga.⁴ Es tracta d'un antic poblat,

G → *C*– es degué produir a causa de l'opacitat del topònim. Tanmateix, sempre s'havien escrit les dues síl·labes inicials amb dues *aa* –*Gas-taví* o *Castaví*–, fins que Cosme Aguiló féu la seua proposta etimològica, que veurem a continuació, i divulgà la grafia *Casteví*, que nosaltres també recollirem inicialment (EEiF III: 53, s.v. *Casteví, illa de*).

4. Les hipòtesis etimològiques

Coromines reconeix que tots els seus informadors, fins i tot el culte Isidor Macabich, pronuncien el topònim amb *c* inicial. A l'hora d'acostar-se a l'etimologia del topònim, l'*OnCat* (I: 103-104, s.v. *Castaví*) descarta que el nom pugui ser preislàmic, ja que és una illa tan petita, i aposta per una alteració d'un mot aràbic o català. Després d'usar diversos arguments, com l'estructura de quatre consonants o l'aparent sufix *-ín* final, o la raresa d'un derivat en *-st-* de *-tt-* àrab, conclou que es tracta, simplement, d'un compost de *gasta vi* o *tasta vi*, anàleg als *Tastavins* o *Cercavins* de la Terra Ferma, i que en l'evolució fonètica *G* → *k*–, «pròpia de la gent arabitzant» hi pot haver influència castellana de *cata vino*. Afegeix, a més, que la fonètica del topònim denota la consciència po-

pular que es tracta d'un mot compost.

Aquesta etimologia, però, tot i ser tan evident, no sembla prou convincent per a diversos erudits. Ni per a José Luis Gordillo (1981: 194), que proposava com a ètimon el llinatge valencià *Guastaví*, ni per a l'investigador Cosme Aguiló (1993: 14-15; 2002: 171-173), que proposa un ètimon també antroponímic, però ara basat en el llinatge d'un dels governadors d'Eivissa, Joan de Castellví.

Pel que fa a la hipòtesi de Gordillo, efectivament el llinatge *Guastaví* –i la castellanització corresponent, *Guastavino*– són presents a València. De fet, al *Llibre del Repartiment* valencià, del 1237, ja hi ha un tal *Gastaví de Casteló* (*Rep Val* I, f. 9v). Però caldria trobar alguna relació entre algun personatge anomenat *Gastaví* o *Guastaví* i l'illot que ens ocupa; i, de moment, no n'hem trobat cap. I pel que fa a la hipòtesi d'Aguiló, aquest autor reconeix que el llinatge Castellví mai no ha estat freqüent a les Pitiüses, però afirma que un suposat desembarcament del governador en aquesta illa li podria haver donat el nom. La realitat, però, és que Joan de Castellví va ser governador d'Eivissa entre 1623 i 1637, i molts anys

4. I des d'aquí el nom hauria passat a l'illa, fet afavorit, a més, per la circumstància que a l'illa de Castaví sembla que també hi ha restes arqueològiques (Ramon 1985: 131).

Algunes restes del jaciment arqueològic de Castavi, segons Joan Ramon (1985).

del qual hi ha més de 50 unitats constructives. Segons Joan Ramon Torres (1985: 130-134), el poblat s'estén des de la mateixa vora de mar, a la badia de s'Alga, a la part N de la badia, i ocupa una àmplia extensió de la zona W de s'Espalmador. Entre el material arqueològic recollit en superfície, que és molt abundant, predominen els fragments de grans àmfores industrials de transport, que s'enquadren, cronològicament, entre els anys 125 i 30 aC. Així, el topònim *Gastavi* faria referència a aquests fragments de ceràmica, que la gent interpretaria com trossos de recipients de vi romputs. Ens trobaríem, doncs, davant un topònim paral·lel a altres com el *cap des Llibrell*, la *cova des Culleram*, el *torrent de ses Alfàbies*, la *cova des Gerrer*, tots relacionats amb les restes ceràmiques que s'hi troben. La motivació, doncs, allò que pogué ori-

ginar el topònim, hi és. I té lògica. Tant si els fragments d'àmfora eren a l'illa de Castavi com a la zona de Castavi de s'Espalmador, o en tots dos llocs, sembla coherent que aquestes restes arqueològiques donassin peu a la creació del topònim.

Pel que fa a l'etimologia dels dos elements que conformen el topònim *Gastavi*, el verb *gastar*, reducció de l'antic *gūastar*, ve del llatí *VASTARE* 'devastar, arruïnar', pronunciat *WASTARE a la baixa època, per influència del germànic occidental *WŌSTAN* o *WŌSTJAN* 'devastar', 'eixermar' (DECat IV: 413, s. v. *gastar*). I el mot *vi* ve del llatí *VĪNUM* íd. L'evolució *Gastavi* > *Castavi* ja és cosa relativament recent, potser del segle XIX ençà –si hem de fer cas de la documentació cartogràfica–, una vegada que el topònim ha esdevengut opac. Per tant, no cal cercar cap influència de l'àrab en l'ensordiment de la consonant inicial i la forma actual

és el resultat de l'evolució normal del topònim.

Així les coses, ens sembla que la hipòtesi de Coromines era la més coherent des del punt de vista etimològic i la presència d'un jaciment arqueològic fonamenta la motivació del topònim. Per tant, caldria tornar a la grafia tradicional, *Castavi*, que s'adiu amb la realització fonètica actual, amb la tradició gràfica i amb l'etimologia, i deixar de banda la grafia *Casteví*, basada en una hipòtesi etimològica que no s'ajusta als fets històrics.

6. Bibliografia

AGFOR = EDICIONES ARTES GRÁFICAS AGFOR [1990?]. *Mapa de Formentera*. San Fernando: Formentera. Escala 1:25.000.

AGUILÓ ADROVER, C. (1989). *Mapa toponímic dels illots de les Pitiüses*. Inca, Mallorca: Govern Balear: Universitat de les Illes Balears.

——— (1993). «Breus comentaris sobre el nom de s'Illa de Casteví». *Eivissa* [Eivissa], núm. 23, p. 14-15.

——— (1995). «Un mapa inèdit de s'Espalmador (Formentera)». *Eivissa* [Eivissa], núm. 27, p. 35-36.

——— (2002). *Toponímia i etimologia*. Barcelona: Universitat de les Illes Balears: Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Miquel dels Sants Oliver; 18).

ARXIU HISTÒRIC D'EIVISSA (2001). *Catàleg del fons cartogràfic de l'Arxiu Històric d'Eivissa (segles XV-XIX)*. Eivissa: Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de la Ciutat d'Eivissa.

BARBERO, A. (1973). *Islas Ibiza y Formentera*. Murcia: C. Pagan.

BRANDON, R. (1989). *East Spain Pilot. Islas Baleares*. St Ives Cambridgeshire, England: Imray Laurie Norie & Wilson Ltd.

CLAESSENS DE JONGTE, E. A. (1858). *Dos hojas de historia ó rasgos de la conquista última de Ibiza contra los moros*. Ibiza: Imprenta de D. J. Cirer y Miramon.

COSTA, J. B. (1989). *Guía náutica «Polaris»*. *Península, Baleares y Canarias*. Formentera.

CYP (1973). *Mapa de Ibiza y Formentera*. Barcelona: Sadagcolor.

DECat = COROMINES, J. (1980-1991). *Diccionari etimològic i complemen-*

- tari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial. 9 v.
- Derrotero = INSTITUTO HIDROGRÁFICO DE LA MARINA (1966). *Derrotero de las costas del Mediterráneo que comprende las islas Baleares, la costa norte de Marruecos y la costa de Argelia*. N° 3- Tomo II. Cádiz: Imprenta del Instituto Hidrográfico. Sección Náutica.
- DIMAR = EXCLUSIVAS DIMAR (1979). *Ibiza y Formentera (Islas Pityusas)*. Zerkowitz: Barcelona.
- EEiF = *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera* (1995-). Eivissa: Universitat de les Illes Balears: Consell Insular d'Eivissa i Formentera: Institut d'Estudis Eivissencs. 11 v. publicats.
- GORDILLO COURCIÈRES, J. L. (1981). *Formentera. Historia de una isla*. Valencia: Albatros Ediciones.
- GARMA Y DURAN, F. de (1765). *Mapa del reyno Balearico*. Francisco Tramullas inv.t. P. Pascasius Moles sculp. El papel de Joseph Soleras: Barcelona. ICC, RM.248298. Disponible en línia a l'adreça <http://cartotecadigital.icc.cat> (consulta realitzada el 10 de novembre de 2011).
- Gr = GRÁFICAS MARGEN (1995). *Mapa de las islas de Eivissa (Ibiza) y Formentera*. Eivissa: Gráficas Margen.⁵
- GRASSET DE SAINT-SAUVEUR, A. (1807). *Voyage dans les Iles Baléares et Pithiuses*. Paris: Imprimerie de L. Haussmann.
- (2003). *Viatge a les Illes Balears i Pitiüses*. 2a ed. Palma de Mallorca: Lleonard Muntaner Editor (Llibres de viatges; 2).
- HABSBURGO-LORENA, L. S. de (1886). *Las antiguas Pityusas*. Palma de Mallorca: Imp. del Comercio (Las Baleares; 2). Reedició en facsímil de «Diario de Ibiza». 2 v.
- (1999). *Les Balears descrites per la paraula i la imatge. Primer volum. Les antigues Pitiüses*. Palma de Mallorca: Promomallorca Edicions, S. L.
- ICC = INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA. *Cartoteca digital*. Barcelona. Disponible en línia a l'adreça: <http://cartotecadigital.icc.cat> (consultes realitzades el 10 de novembre de 2011).
- IGN = DIRECCIÓN GENERAL DEL INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL (1986). *Mapa Topográfico Nacional de España*. Madrid. Escala 1:25.000.
- IHM = INSTITUTO HIDROGRÁFICO DE LA MARINA (1972). *Islas de Ibiza y Formentera según los levantamientos efectuados por la Comisión Hidrográfica en los años 1895 a 1987, con correcciones hasta 1971*. 6ª reimpression (1ª ed. 1960). Cádiz: Talleres del Instituto Hidrográfico de la Marina. Escala 1:97.500.
- IHM = INSTITUTO HIDROGRÁFICO DE LA MARINA (1988). *Islas Baleares. Freus entre Ibiza y Formentera*. Cádiz: Talleres del Instituto Hidrográfico de la Marina. Escala 1:25.000.
- JOAN FERRER, M. (2006). «Formentera. Geografía. Economía». A: *Formentera*. Eivissa: Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera: Consell Insular d'Eivissa i Formentera: Obra Cultural Balear Formentera, p. 80-95.
- MADOZ, P. (1845-50). *Diccionario geográfico, estadístico e histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid.
- MARÍ CARDONA, J. (1983). *Formentera*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs (Illes Pitiüses; 3).
- MN = MAPES DE NAVEGACIÓ (2002). *Eivissa-Formentera*. Barcelona: Mapes de Navegació. Escala 1:106.000.
- MN = MAPES DE NAVEGACIÓ (2005). *Ibiza-Formentera. Eivissa-Formentera*. Barcelona: Mapes de Navegació. Escala 1:75.000.
- MTB = INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA (1992). *Mapa Topogràfic Balear*. Palma: Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori del Govern Balear. Escala 1:5.000. Data de vol: octubre de 1988.
- OnCat = COROMINES, J. (1989-1997). *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial. Del primer volum, n'apareix com a coautor J. MASCARÓ PASSARIUS. 8 v.
- PLANETA (1997). *Aeroguía del litoral de Ibiza y Formentera*. Barcelona: Planeta.
- RAMON TORRES, J. (1985). *Els monuments antics de les illes Pitiüses: Guia històrico-arqueològica*. Eivissa: Consell Insular d'Eivissa i Formentera.
- Rep Val = *Llibre del Repartiment del Regne de València* (1237). Arxiu Virtual Jaume I, Universitat Jaume I. Disponible en línia a l'adreça <http://www.jaumeprimer.uji.es/cgi-bin/repartiment.php?in=150> (consulta realitzada el 10 de novembre de 2011).
- Resumpta = CAETANO DE MALLORCA, Padre (1751). *Reales Ordinaciones de la Isla y Real Fuerça de Iviza que saca a luz su muy ilustre Ayuntamiento, y dedica al Rey Nuestro Señor Don Fernando el Sexto con un Propileo, que es Resumpta Historica, Corographica, y Coronologica de las mismas Islas*. Palma de Mallorca: Imp. de Miquel Cerdà, y Antich Impresor delante la Carçel del Rey.
- SGE = SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1959). *Cartografía militar de España. Plano director*. Madrid. Escala 1:25.000.
- SGE = SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO (1978). *Cartografía militar de España. Plano director*. Madrid. Escala 1:50.000.
- TOFIÑO DE SAN MIGUEL, V. (1847). *Derrotero de las costas de España en el Mediterráneo y su correspondiente de África, escrito en los años de 1783 y 1784 por el brigadier de la Real Armada Don ...* 3ª ed. corregida y adicionada por la Dirección de Hidrografía. Madrid: Imprenta Nacional.
- TUR DE MONTIS Y DE AYGUAVIVES, J. (1984). *Cartografía histórica de Ibiza y Formentera (Islas Pitiusas)*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- VERGNOT, C. (1970). *Iles Baléares. Majorque (partie Ouest), Ibiza et Formentera. Carte de navigation côtière*. Paris: Éd. Maritimes d'Outre-Mer. Échelle 1:125.000. ■

5. Aquest plànol fou publicat amb finalitats comercials, de cara al turisme, tot i que la impremta s'assessorà mitjançant el Servei de Normalització Lingüística del Consell Insular d'Eivissa i Formentera i nosaltres mateixos. En el plànol consta que «Este es un mapa editado e impreso en Eivissa, completamente actualizado y puesto al día y con la toponimia supervisada y correcta». Després de la publicació d'aquest plànol només han canviat alguns criteris pel que fa a l'ús de majúscules i minúscules en els articles inicials del topònims en la cartografia.